


Nieuw Nederlands Junior

Opstapprogramma Taal

Groep 8

Domein Taalkennis 2



Maak eerst
de instaptoets
en dan
het maatwerk.

Betrekkelijk voornaamwoord

1 Onderstreep in elke zin het betrekkelijk voornaamwoord.

- 1 De keeper, die elke bal tegenhield, kreeg een compliment van de hele ploeg.
- 2 Juf Jona, die op woensdag lesgeeft, kan prachtig tekenen.
- 3 De jongen op wie ik stiekem verliefd ben, woont bij ons in de straat.
- 4 Het leukste filmpje dat ik ooit zag, was een YouTube-filmpje.
- 5 Lyam wilde graag pannenkoeken eten, wat zijn moeder een goed idee vond.

Tip

Een betrekkelijk voornaamwoord verwijst naar een woord of naar een stuk van een zin, dat ervoor staat.

> M: 1

Voltooide tijd

2 In welke tijd staat de zin?

	tegenwoordige tijd	verleden tijd	voltooide tijd
1 Hij is gisteren met het vliegtuig op vakantie gegaan.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
2 Vorig jaar heeft hij in Frankrijk gekampeerd.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
3 Ik ga alleen af en toe een dagje weg.	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4 Gisteren ging ik naar het zwembad.	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5 Vorig jaar heb ik bij mijn oma gelogeerd.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>

> M: 2, 3

Voorvoegsels en achtervoegsels

- 3 Lees de tekst. **Onderstreep alle woorden met een voorvoegsel of achtervoegsel.**

De overbekende artiest MJ begon als zanger in een onbekend bandje. Toen de band vaker te zien was, bleek MJ moeiteloos in staat om het publiek te boeien. Mensen begonnen hem te herkennen en te waarderen. Nu kan hij niet meer ongezien over straat lopen!

Tip

Voor- en achtervoegsels geven het kernwoord een andere of extra betekenis. Denk aan *over-, on-, her-, -loos* enzovoort.

> M: 4, 5

Bijwoordelijke bepaling

- 4 Is het onderstreepte zinsdeel een bijwoordelijke bepaling?

	ja	nee
1 Ik eet graag brood <u>bij mijn ontbijt</u> .	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2 <u>Gisteren</u> heeft mijn broer mij een geheim verklapt.	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3 Mijn moeder heeft <u>heerlijke soep</u> gekookt.	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
4 Onze juf <u>heeft voorgelezen</u> uit een heel leuk boek.	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
5 Ik heb een stoel <u>op het gras</u> gezet.	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Tip

Vraag *waar* of *wanneer* iets gebeurde. Het antwoord is de bijwoordelijke bepaling.

> M: 6

Zinnen met *homoniemen* en *homofonen*

- 5 Lees de zinnen. Je leest woorden die bijna hetzelfde zijn. Zijn het homoniemen of homofonen? Lees eerst de tip!

	homoniemen	homofonen
1 Hij stapte in de bus met een bus beschuit.	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2 Hij liep door de weide, maar liever trok hij de wijde wereld in.	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
3 Hij had een gebroken hart. Toen viel hij ook nog eens hard!	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
4 Hij zat op een bank voor de deur van de bank.	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Tip

Homoniemen: je schrijft de woorden hetzelfde, ze betekenen iets anders. *arm - bord - bank*
Homofonen: de woorden klinken hetzelfde, maar je schrijft ze anders en ze betekenen ook iets anders. *meel / mail, wij / wei, hart / hard*

> M: 7, 8

Zinnen met een *voorwaarde*

- 6 Vul in: *mits* of *tenzij*.

- We gaan fietsen, *tenzij* _____ het regent.
- We gaan fietsen, *mits* _____ het mooi weer is.
- We kunnen volgende week niet kamperen, *tenzij* _____ onze tent klaar is.
- We gaan volgende week kamperen, *mits* _____ onze tent klaar is.
- Oma komt, *mits* _____ de treinen rijden.
- Oma komt, *tenzij* _____ het ijzelt.

> M: 9

Zinnen met een *vergelijking*

7 Lees de vergelijkingen. Gaat het om dingen die *hetzelfde* zijn of om *ongelijkheid*?

	Het is hetzelfde.	Het is ongelijk.
1 De voordeur heeft dezelfde kleur als de kozijnen.	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2 De sommen van de toets waren moeilijker dan de sommen uit het boek.	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
3 Het weer is net zo mooi als gisteren.	<input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4 Ik had meer brood bij me dan mijn broer.	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
5 Zijn fiets is beter dan de mijne.	<input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>

Tip

Je kunt dingen vergelijken die gelijk zijn, maar ook dingen die ongelijk zijn aan elkaar. Iets kan *net zo mooi zijn* of *mooier zijn*.

> M: 10, 11

Zinnen met een *reden*

8 In welke zinnen staat een reden?

- A Gistermiddag was de hond opeens weg.
- B Ik schrok enorm, het was namelijk mijn hond.
- C Later kwam ik erachter dat het tuinhek openstond.
- D Mijn broer hielp zoeken, aangezien hij het hek open had laten staan.
- E Na een uurtje vonden we de hond, want hij zat bij onze buurvrouw.

Tip

Een reden geeft aan waarom iets gebeurt.

> M: 12, 13

Uitleg

Betrekkelijk voornaamwoord

Betrekkelijk voornaamwoorden verwijzen naar woorden of (stukjes van) zinnen die er vlak voor staan. Betrekkelijke voornaamwoorden zijn **die, dat, wie, wat, datgene, hetgeen, welke**.

Die gebruik je bij het lidwoord de, **dat** bij het lidwoord het:

De kunstenaar die daar bezig is, maakt iets moois.

Het bekende schilderij dat hier hing, is weggehaald.

Wat gebruik je als je verwijst naar een stukje zin, of na een overtreffende trap:

Er is niets wat ik hier mooi aan vind.

Het mooiste wat je hier kunt zien, is dit schilderij.

Hetgeen betekent 'wat':

Het schilderij is heel kleurrijk, hetgeen direct opvalt.

1 Wat is het betrekkelijk voornaamwoord in de zin en waar verwijst het naar?

	betrekkelijk voornaamwoord	verwijst naar
1 De kat die spinde, sprong op mijn schoot.	die	de kat
2 Het varken dat in de modder rolt, is erg vies.	dat	het varken
3 Het paard van de boer, dat altijd de kar trekt, is ziek.	dat	het paard van de boer
4 De carnavalsvereniging, welke in 2000 was opgericht, vierde feest.	welke	de carnavalsvereniging
5 Hij won de wedstrijd, wat heel bijzonder was.	wat	hij won de wedstrijd

Uitleg

Voltooide tijd

De **voltooide tijd** herken je aan een vorm van de werkwoorden **hebben** of **zijn** en een **voltooid deelwoord**. Je gebruikt de voltooide tijd om aan te geven dat iets al gebeurd is.

Ons team is kampioen geworden.

Ik had hem lange tijd niet gezien.

Hij heeft lekker gekookt.

Ik ben gisteren met de fiets gevallen.

2 In welke zinnen is de voltooide tijd gebruikt?

- A Ik verwacht veel bezoek.
- B Ik had jou ook verwacht!
- C Dat brood is goed bewaard!
- D Zij bewaart haar brood in de koelkast.
- E Hij ontmoet graag nieuwe mensen.
- F Hij heeft mijn vader ontmoet.

Tip

Staat er een vorm van de werkwoorden 'hebben' of 'zijn' in de zin?

3 Zet de zinnen in de voltooide tijd.

1 Hij at drie boterhammen.

Hij heeft drie boterhammen gegeten.

2 Ik fietste naar de stad.

Ik ben naar de stad gefietst.

3 De hele familie kwam naar de picknick.

De hele familie is naar de picknick gekomen.

4 Zij maakten prachtige muziek.

Zij hebben prachtig muziek gemaakt.

Uitleg

Voorvoegsels en achtervoegsels

Woorden kunnen een **voorvoegsel** of een **achtervoegsel** hebben. Dat zijn stukjes van woorden die een andere of een extra betekenis geven aan het kernwoord.

oninteressant (on- betekent niet)

tijdloos (-loos betekent zonder)

overduidelijk (over- betekent heel erg)

herdruk (her- betekent opnieuw)

buigzaam (-zaam wil zeggen waar het toe in staat is - hier: het kan buigen)

oplosbaar (-baar drukt een mogelijkheid uit - hier: het kan oplossen)

4 Is de zin waar of niet? Kies ja of nee.

- 1 Ongezien wil zeggen dat iets niet gezien wordt. ja / nee
- 2 Ademloos wil zeggen dat je adem over hebt. ja / nee
- 3 Als iets oninteressant is, vind je er niets aan. ja / nee
- 4 Als iets oplosbaar is, kun je het oplossen. ja / nee
- 5 Iets wat je herkent heb je nooit eerder gezien. ja / nee

5 Vul woorden in met het juiste voor- of achtervoegsel.

- 1 Hij had geen huis, hij was dak loos_____.
- 2 Hij kon niet tegen kritiek, hij was er over_____ gevoelig voor.
- 3 De strandstoel kon je inklappen, hij was inklapbaar_____.
- 4 Zij hielp waar ze kon, ze was erg behulpzaam_____.
- 5 Ze niet erg eerlijk, ze was oneerlijk_____.

Uitleg

Het zinsdeel bijwoordelijke bepaling

Een zin kun je verdelen in **zinsdelen**. Dat noem je **ontleden**. De **kortste zin** bestaat uit **een onderwerp en een gezegde**. Zo'n zin kun je **uitbreiden** met andere zinsdelen.

Wij eten. (onderwerp: wij, gezegde: eten)

Wij eten taart. (lijdend voorwerp: taart)

Op verjaardagen eten wij thuis taart.

Op verjaardagen geeft aan **wanneer** het is.

Dat zinsdeel noem je een **bijwoordelijke bepaling van tijd**.

Thuis geeft aan **waar** het is.

Dat zinsdeel noem je een **bijwoordelijke bepaling van plaats**.

6 Zinsontleden: schrijf de zinsdelen op.

1 Mijn vriendin gaf mij laatst een boek.

gezegde: *gaf* _____

onderwerp: *mijn vriendin* _____

lijdend voorwerp: *een boek* _____

meewerkend voorwerp: *mij* _____

bijwoordelijke bepaling: *laatst* _____

2 Gisteren heeft Toms vader zijn fiets voor hem gemaakt.

gezegde: *heeft gemaakt* _____

onderwerp: *Toms vader* _____

lijdend voorwerp: *zijn fiets* _____

meewerkend voorwerp: *voor hem* _____

bijwoordelijke bepaling: *gisteren* _____

3 Ik heb de hond eten gegeven in zijn bak.

gezegde: *heb gegeven* _____

onderwerp: *ik* _____

lijdend voorwerp: *eten* _____

meewerkend voorwerp: *de hond* _____

bijwoordelijke bepaling: *in zijn bak* _____

Uitleg

Zinnen met homoniemen en homofonen

Homoniemen zijn woorden die er hetzelfde uitzien en hetzelfde klinken, maar een **verschillende betekenis** hebben.

Ik kies een lekker ijsje.

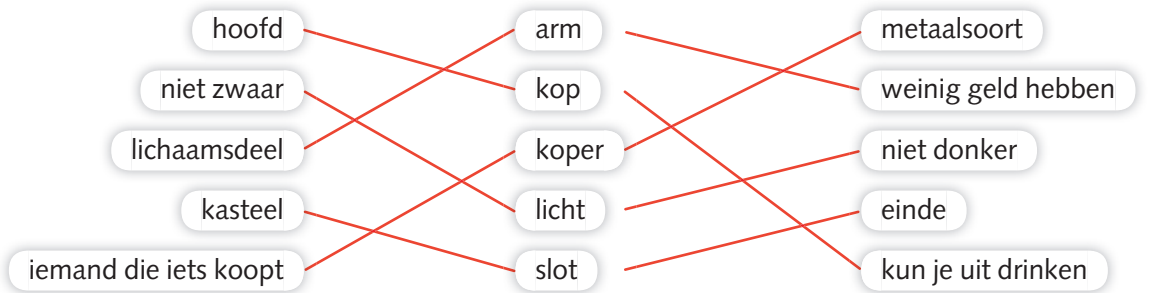
Mijn kies doet zeer.

De boer liet een boer.

Homofonen zijn woorden die hetzelfde klinken, maar die **verschillend geschreven** zijn. Ook deze woorden hebben een verschillende betekenis.

hart en hard - mail en meel - eis en ijs - wij en wei

7 Zoek de homoniemen. Verbind elk middelste woord met twee betekenissen.



8 Kies bij elk vetgedrukt woord een homofoon en maak daar een zin mee.

	homofoon	zin met dit homofoon
1 Het deeg moet rijzen .	<u>reizen</u>	<u>bijv. Hij maakte verre reizen.</u>
2 Hij stelde als eis dat hij mee mocht.	<u>ijs</u>	<u>bijv. Het ijs was zoet en lekker koud.</u>
3 Zij kocht een vis van drie pond .	<u>pont</u>	<u>bijv. Met de pont ging zij de rivier over.</u>
4 Hij had een vrolijke lach .	<u>lag</u>	<u>bijv. Hij lag lekker lui in het gras.</u>
5 Dat is niet zijn stijl .	<u>steil</u>	<u>bijv. De berg was erg steil.</u>

Uitleg

Zinnen met een voorwaarde

Soms is iets nodig voordat iets anders kan of mag gebeuren. Dan is het één een voorwaarde voor het ander.

Woorden die je bij een voorwaarde kunt gebruiken zijn: **als, wanneer, indien, mits en tenzij.**

Als je je huiswerk af hebt, mag je buitenspelen.

Mits betekent: maar alleen als

Hij speelt in de finale, mits hij de halve finale wint.

Het winnen van de halve finale is een voorwaarde om in de finale te mogen spelen.

Tenzij betekent: behalve als

Hij is uitgeschakeld, tenzij hij deze wedstrijd wint.

Het niet winnen van de wedstrijd is de voorwaarde voor uitschakeling.

9 Maak zinnen met een voorwaarde.

- 1 Hij kan een marathon lopen. Hij moet eerst goed trainen.

Gebruik: *als*

Hij kan een marathon lopen, als hij eerst goed traint.

- 2 Mijn broer kan mooi schilderen. Hij moet goede materialen hebben.

Gebruik: *indien*

Mijn broer kan mooi schilderen, indien hij goede materialen heeft.

- 3 Ik mag op voetbal. Ik moet eerst mijn zwemdiploma halen.

Gebruik: *mits*

Ik mag op voetbal, mits ik eerst mijn zwemdiploma haal.

- 4 Ze kunnen kampioen worden. Ze mogen de laatste wedstrijd niet verliezen.

Gebruik: *tenzij*

Ze kunnen kampioen worden, tenzij ze de laatste wedstrijd verliezen.

Uitleg

Zinnen met een vergelijking

In een tekst kun je dingen met elkaar vergeleken. Signaalwoorden voor vergelijkingen van dingen die hetzelfde zijn: **net als, even...als, zoals, hetzelfde als, vergelijkbaar met.**

Deze kleur is even fel als die kleur.

Deze kleur is vergelijkbaar met die kleur.

De **trappen van vergelijking** wijzen op een **ongelijkheid**:

vergroten trap: *Dit schilderij vind ik mooier dan dat schilderij.*

overtreffende trap: *Dat beeld vind ik het mooist.*

10 Vul de trappen van vergelijking in.

groot	<u>groter</u>	<u>grootst</u>
donker	<u>donkerder</u>	<u>donkerst</u>
vers	<u>verser</u>	<u>verst</u>
goed	<u>beter</u>	<u>best</u>
weinig	<u>minder</u>	<u>minst</u>
graag	<u>liever</u>	<u>liefst</u>
enthousiast	<u>enthousiaster</u>	<u>meest enthousiast</u>

11 Lees de zinnen en beantwoord de vragen.

1 In welke zinnen staat een vergelijking?

A Aram eet liever een appel dan een banaan.

B Dat schilderij vind ik echt niet mooi!

C Die trap is veel te steil voor mijn oma.

D Kamperen is leuk, net als logeren in een huisje.

E Mijn broer fietst meestal minder hard dan ik.

F Water uit een flesje smaakt hetzelfde als water uit de kraan.

2 Vul in.

In de zinnen D en F gaat het om een gelijkheid.

In de zinnen A en E gaat het om een ongelijkheid.

Uitleg

Zinnen met een reden

Er is sprake van een reden als in een zin duidelijk wordt waarom iemand iets doet of vindt. Signaalwoorden die een reden aangeven zijn: **want, omdat, daarom, aangezien, namelijk, immers.**

Begravenissen vind ik verdrietig. We nemen dan immers afscheid van iemand.

Op Bevrijdingsdag hangen we de vlag uit, aangezien we blij zijn dat we in Nederland in vrijheid leven.

12 Maak de zinnen af, met de juiste reden. Verbind.



13 Maak zinnen met een reden.

1 Ik krijg een pup. Dat heeft mijn vader beloofd.

Gebruik: *namelijk*

Ik krijg een pup, dat heeft mijn vader namelijk beloofd.

2 Het regent pijpenstelen. Ik trek mijn regenjas aan.

Gebruik: *want*

Ik trek mijn regenjas aan, want het regent pijpenstelen.

3 Mijn zus is jarig. We eten ijs.

Gebruik: *aangezien*

We eten ijs, aangezien mijn zus jarig is.